

① YEZİDİLİK.

Hariçilerin İbadîyye kolundan ayrılan Yezid b. Ebi Uneyse den dolayı bu ismi aldıkları söylenir.
Oysa yalnızca, Yezid b. Uneyse ile alakası yoktur

Yezid kelimesi İnanca İzd, İzed yada Tanrı anlamındaki Yezdin sözcüğünden gelmiştir.

Bazı kaynaklar Hıristiyanlardan etkilendiğini bazıları Zerdüştlük, Manheizm, Maniheizmden etkilendiğini söyler.

Bir başka görüşe göre Tanrı değil, ona topan "Azda" halkıdır. Adem(A.s) ikinci oğlunu Eza da Huda (Tanrı beni yarattı) veya Eza da (Tanrı verdi) nispetle Eza da / Yezidi denilmiştir. Bazılarına göre de Muavvenin oğlu Yezid b. Zeyd (3.64/683) bu görüş daha çok benimsenmiştir.

Yezidîliğin Doğuşu.

İslamdan önce bir akim. aşırı Emevi taraftarlarından. (XI-XII) yy. aşırı taraftar bulmuş. Son Emevi halifesi II. Mevvarın Zühtü asıllı bir cariyeden doğması bu akimin doğmasına etkilemiştir. Emevîlerin yıkılması üzerine Hakkari dağlarına çekilen bazı taraftarlar tasavvufi yön almış. Adî b. Musafir'in müjdeliyası sayılabilecek Hakkari'de Ebu Hasan Ali inzuluya şekillendi. Sincar'da çok taraftar edinmiş. XII yüzyıla bu cemaat Adî b. Musafir kutsal şahsiyet kabul etmişler. Adî b. Musafir, hacc yapmış sonra 4 yıl medinede kalmış. Adîyye Tarikatını kurmuş, sonra Hakkari'de inzuluya çekilmiş. Ehli Sunnet düşüncesi çerçevesinde faaliyetlerde bulunmuş. Siyaha karşı çıkıp Muavve b. Süfyani savunmuş. Adî b. Musafir 90 yaşlarında vefat etmiş Mezan Musul'un 65 km kuzeyinde Lâliş (Lâles)dedir.

Yezidîlerin oğlu Seyh Hasan zamanında Şaman l. Yezidîde lanet etmesi üzerine Seyh Adî kutsallaştırılmış. I. Yezid oğlanı İstisâ varlık kabul edilmiş.

1259 Hülapu tahrip etmiştir.

Irak, Suriye, Ciney topan Anadolu'da yayılmıştır. Şerif Han Britlisî 1597'de Şerefname'yi yazmış bir pl. vermiş.

YEZİDLİKDE İBADET.

Namaz: Güneş doğarken ve batarken günde 2 kez. El ayak yüz yıkanarak abdest alınır. Elleri püpsükle çapraz tutarak ayakta güneşe karşı durulup, gömleğin yakasını dudaklarına alıp secdeye kapanıp, toprağı öperler.

ORUÇ: Akil balıp olan her Yezidi sabahtan akşama kadar belim gibi tutulur. 3'er gün olmak üzere 2 defa tutulur.
1. oruç → Aralık ayının ilk pazartesi gününden itibaren güneş batımında 3 gün
2. oruç → 18 Şubat Hz. İlyas Bayramında önceki 3 gün.
Din adamları Şeyh Adî şerhine nefis terbiyesi için
40 gün Aralık ve Temmuz aylarında.
sonra Şeyh Adî türbesini ziyaret ettiklerinde
sonra dinlülüklerinde toplam 80 gün oruç tutarlar.

HAC: TR'nin Hakkari il sınırından 40 km güneyde Kuzey Irak'ın Duhok ilinin 29 km doğusunda Musul'un 57 km kuzeyinde } Laleş vadiğinde yer alan Adî b. Musofri'nin türbesi

Hacc → Eylül ayının 15-20 gününe kadar yapılır. Meclis-i Rûhîni burada toplanır.

ZEKAT: Zekat, sadakadır. %10 şeyhlere %5'ine pünlere %2,5 Yezidî fakirlere verilir. %20 toplam bulur. (Yezidî cülhan sınıfı dışındadır).

VAFTİZ: Mor Kün denilir. Laleş'deki akl/kutsal su Kaniya Sippi'den sorumlu Pirin. gözetiminde doğumun 40. gününde çocukları "Sen Yezid'in kuzususun, Sen Yezid'ini için kurban olabilirsin" diyerek 3 defa suya batırılıp çıkarılır. Susuzlukta oluyorsa *Hristiyan vaftizinden farkı - "doğum künü ve necis olan elbise temeldir."

SÜNNET ve KIRVELİK: Hz. İbrahim a.s. yapılaması kabul edilir. Sünnet olmayan Yezidî kurbanı helal sayılmaz. Çocuklar vaftizden 1 hafta sonra sünnet edilir. Müstakim kirveler seçilir. *Mitrîler din adamı sınıfı ile edilemez.

AHRET KARDEŞLİĞİ: 5 iman şartından biridir. Yezidî için birbirlerinden sorumlulukları kendi aralarında evlenmezler. Kadın-erkek evli-bekar biriktirmez olunabilir lara.

YASAKLAR: Melek Tavusu kaytan, sarıser, sarısel, mel'un, narl demek haramdır. Koyunmavi renk ye piyisler, marul, bamya, fasulye, erkek Yeziidlerin artipini yemek Ceylan, balık, horoz yemek haramdır. Adam öldürmek, yalan söylemek, eşni arbatmak haramdır. eferez edilir Yeziidi.

Bayramları 2'ye ayrılır

① Tarihi Depişmeyen Bayramlar:

1. İda Reza: Güneş Bayramı, Analık ayının 1-pünü kuttanır 3 pün suuş tutulur.
 2. İda Ezi: Yeziid Bayramı. İda Roza onucundan sonra kuttanır.
 3. İda Hızır-İlyas: 18 Şubat'ta. bu bayramın öncesinde 3 pün aruş tutulur.
 4. İda Serri Söle: Yeniyıl bayramı Nisanın ilk çarşamba kuttanır. (nevruz-bahar)
4. bayramda eller kızılcıklarla süslenir. Sevinç atışları yakılır Kurbanlar kesilir.
Bu gece İsmail Bepe päre Kadir Geceşidir.

② Tarihi Depişen Bayramlar

1. İda Dahiye: Ölüler Bayramı. 3 yıl nisanda 3 yıl yaz mevsiminin ilk ayında 3 yıl Analık ayında kuttanır. 12 yılda bir gni anda kuttanmış olur. Bir yıl önce yakınıni koşbetmiş Yeziidi fakirlere yemek verir.
2. İda Remezan: Müslümanların Ramazan Bayramının bitiminden 1 ve 2 pün öce kuttanır.
3. İda Heçiya: Müslümanların Kurban Bayramından 2-3 pün önce kuttanır.
4. İda İsa: Paskalyaya denk gelen Hz(çr.s) adınan kuttanan bir bayram.

44
Ka
Ce
ar

Yezidilikte Kast Sistemi: Kastlar arası pekki asla yoktur. Manevi şahsiyetler önceliklidir. 2'ye ayrılır: (1) Din Adamları (Ruhaniler / Ruhban Sınıfı) (2) Halk Tabakası (Müritler).

1) Din Adamları (Ruhaniler / Ruhban Sınıfı)

Emirler: En üst mertebe şeyhin emiri ve ailesi. (Yezid ve Seyh Hasan'dan geliyor). En büyük emire "mir'ul-umera" denir. Tüm yetki ondadır.

1) **Şeyhler:** En büyük fetva otoritesi ve dini meselelerde son karar merci "Baba şeyhdir". Baba şeyh insanlar arasında karismaz. Yaz ve kış 40'er orucunu tutar. Asla evlenmez. Tüm müritlerden sorumludur. Bayram vakitini belirler. Evleri meabet hükmindedir. Türbelerin bekçiliğini yapar. Müritler, baba şeyhlere verisi ödemek zorundadır.

2) **Pirler:** Şeyhlerin sülalesinden pelir. Şeyhler Adlının soyundan, Pirler ise müritlerin neslinden pelir. Şeyhlere vekil olurlar, Oruç, iftar, tezyin işleriyle uğraşırlar.

3) **Kavvaller:** Söz ustası, kassâs manasına pelir. Seyhan b. b. Be'rika ve Behzane köylerinde otururlar. Görevleri, Şeyh Adlî gençliklerinde tambur, lüt, müzik, ilahî icra etmek (kavîl-ilahî). Diğer görevi hacce yoparmayon. Yezidiler için Melek Tavâs timsali heykelini köy köy taşırlar. Müzik esliğinde heykeli etrafında 3 kez dönerler kavvallerin yanıpçık, testiye sadaka koyarlar.

Şeyh Adlî türbesi için kullanılır.
1. Yarısı emirin hakkı olarak ona verilir
3. Diğer yarısı kavvaller arasında paylaşılır

4) **Fakirler:** Karabağ (Şeyh başlıktan dolayı). 92 gün oruç tutarlar Alkol, tütün, gün yatak, sakal kesmek, silah taşımak, kan akıtmak yoktur. Tıraş da olmaz. Başlarında "kullik" denen siyah başlık, boyunlarında mehek / meftül de siyah ve kırmızı kolye, yakası açık sertiyünden siyah pömlek, beyaz pantolon, gün ceket giyerler. Kimse fakirlere el kaldırmaz hak hep onları.

5) **Peşimamlar:** Başımam. Eğitim, kitap hıfzı, çocukları eğitmek. Peşimamlar Seyh Hasan b. Adlının soyundan pelir. Sakal ve büyüklerini kesme. Nikah memurudurlar. Günümüzde uzak yerlerde din adamlığı görevlerini

• **Köpekler:** Baba Seyh bafıdır, özel soydan gelmezler Bekşilik, telkin, tekfir, ölenlerin aklabetleme yarım bereuheri vardır. Kulüp delik marasimlerin köpeklerden gelecek belaların defis için tolepele bulunur Kavinallara yorohm ederler. Melek Tanrı heykelini taşırlar. Şenliklerde raks ederler.

② Halk Tobakası (Müritter):

Seyhi yada piri olmayan Yezidi söylenmez, mecburdurlar. Hayranlık, gıftçılık yapılarak, üretmek, efendimiz dedikleri Kuranilere hizmet etmek kazandıktan sonra belli bir miktar vermek, ahiret kardeşliği yapmak zorunludur. Bir Rab, bir Baba Seyh, Bir Pir, Bir Ham, Bir Mürebbi tanınması lazımdır.

YEZİDLİKTE DİN / İNANÇ DEĞİŞTİRME:

Dini inanç değiştirmek, başka din mensubuyle evlenmek yasaktır Adem Peygamberden sonraki 2. ataları Ezdâ (Tanrı Verdi) dir. O yüzden kendilerine Ezdâ (Ezidi-Yezidi) derler. Kendi soylarından gelmeyen kişiyi Yezidi saymazlar. Kendileri Hz. Adem (a.s) soyundan gelmez diyorlar. Hz. Havvâ'nın kızıdır derler.

YEZİDLERİN YAŞADIKLARI BÖLGELER:

13. 14. yy. Moğollar yerlerini istila etmiş. Musul, Süleymaniye, Halep, Kilis, Maraş, Van, Cizre, Diyarbakır, Mardin, Irak, Suriye yayılmışlar. 19. yy. itibaren 1. Dünya Savaşı, sonuna kadar Ermenistan ve Gürcistana göç etmişler. İslami seçenlerde olmuş soyları azalmıştır. Kafkasya, Tiflis, Erivan bölge vardır. Günümüzde Kuzey Irak'ta Musul şehrinin Seyhan ve Sincar bölgelerinde, Suriyenin Cebel-i Kürd, Suriye Ceziresi, Halep, Sam da yaşamaktadırlar. İranda Tiflis'te, Datum, Bakü, Erivanda, Hakkari ilinin dağlık alanlarında Mardin Midyatta, Savur, Nusaybin, Şirnak'ın idil, Ufa, Urganjehir, Ceylanpınar, Suruç, Diyarbakır Giran, Bismil, Siirt Kurtalan, Batmanın Beşin ilçesinde yaşarlar.

400-650 bin civarındadırlar. Türkiye'de 10 bin civarındadır. 1970 Avrupa göç edenler olmuş. Avrupada 40 bin, Kafkasya-Rusya'da 80 bin Yezidi vardır. Kürtçe Kurmanji lehçesi konuşurlar. Kürtlerin 2/3'ü di-

YEZİDİLİĞİN İNANÇ ESASLARI:

Dış dünyaya kapalıdır. Seytana tapınlar diye sıldıkları için dışlanmışlardır. Günümüzde Diaspora Yezidileri okuyor, yeni nesil Yezidileri:

Yezidilik Allah inancı: Tek Tanrı tasavvuru yoktur. Tanrı, bagen begeri üstü, bazende tamamıyla begeri kudretler sahip bir varlık düşünülüyor. İnsan-Bişmei Tanrı analogisi var. Cilve kitabında → diğer Tanrılar benim işime katılmadılar, müşafı Rezde → Kendi işinden bir birlerini yakan lamba pibi b ilah dala yarattı, ifa tekeri vardır.*
* Senkretik yapı, ezoterik/batını bir karakter tasirlar

Yezidilikte Melek inancı: Tanrı tüm evreni yarattı sonra 7 melepe pörev verdi. Azazel, Dardail, İsrail, Mikail, Cebrail, Samuel, Nurael. melekler yada yarı meleklerdir.

→ Seyh Adî

→ Seyh Hasan

→ Seyh Şemseddin

→ Seyh Ebubekir

→ Seyh Sâceddin

→ Seyh Sadreddin

→ Seyh Fahreddin

* Melek Tâvus (Şeytan) en güçlüsü. Önemlidir. Allahın yardımcısıdır. Hilekar, asi değildir. Hz. Adem'i Allahın emriyle öldürüp, diğer yoldan uzaklaştırmıştır.

Yezidilikte Peygamber inancı: Tanrı elçi olmadanda bu melekler (7) aracılığıyla bilgi verebilir. Melek Tâvus Yezidilere yol göstermek için insan şeklinde Tanrı kottından inebilir.

Yezidilikte Şehadet: Allah, peygamber, melek inancına ilave olarak, Seyh Hâdi diye isimlendirilen Adiy b. Musafir'in müridi, Sultan Yezid (Yezid b. Muavive) in yerin nuru, insanlığın sevinci. Melek Tâvusuda Allahın elçisi peygamber kabul edip bu yezidilerimize imanı şehadet kabul ederler. Her yezidi sabah, öğşam bunları tekrarlar. La ilahê illallah, Emin Cebrail, Melek Tâvus, Seytan tabibullah derler.

Yezidîkte Ahiret İnancı: Cennet Ehline "Ahyar" Cehennem ehline "Esrâr"
Her Ahiret inancı yoktur. Cehennemi Melek Tavusun yazdığı söylenir. Bu dünyadır.
İyilik ve kötülüğün fahi inandır Cennet ve Cehennem bu dünyadır.

Yezidîkte MEHDİ İnancı: Seyh Adinin bedeni Zalede rahui ölmeyip
sırayla zeyhler intikal eder deder İbnî Seyh Adî devamlı dünyaya gelmektedir.
Seyh Hasan da ölmeyip mutlak a ferî olacaktır. Bu inanca; mehdî/gaybet
İNANCI denilir.

Yezidîkte Tenasüh İnancı: Cehennem sönmiştir. Ceza-akıl bu dünyadır.
Kisinin iyilik ve kötulukleri esit ise → koyun, keçi, ceylan olarak gelir.
sonra ki hayatında insan olarak gelir.
Kitabul Cilvede (Eğer istersen öldürüpüm kimseyi, ruhları tenasühü yoluyla
bu dünyaya 1-2-3 defa gönderirim) ifadesi yer alır.

Yezidîlerin Kırsal Kitapları: 2 kitapları kırsaldır (1) Kitabul Cilve (Vahiy Kitabı)
(2) Kitabul Esved (Mustahf-ı Rez). 1913 yılında Hristiyan bir rahip Yezidi dininden
satin olarak bastırmıştır. 18.95 yılında E.G Browne ve P. Anastase tarafından
İlim alemine tanıtılmıştır. (Kitapların dili Kürmanice değildir).

① **Kitabul Cilve:** Yaraticının kullarına hitabı, buyruğu, vahiyidir. Mukaddime
ve 5 bölümden meydana gelir. Başlığında Melek Tavus anlatılır. Resmine göğüs ve
ona itaat anlatılır. Kitabul Cilvede denilebilir. Melek Tavus bütün varlıkların
İlkidir ona itaatsizlik ceza ile sonuçlanır.

② **Mustahf-ı Rez:** Kitabul Esved (Kara kitap) 152 satırdan ibarettir.
Yezidi kozmopolisini, kültürünü, tarihini, töre ve geleneklerini anlatır.